

Standarde de evaluare

1. Introducere

Aceste standarde reprezintă o îndrumare pentru planificarea, coordonarea, derularea și utilizarea evaluărilor. Această colecție rezumă câteva standarde internaționale acceptate și oferă linii directoare ușor de utilizat de către comunitatea de evaluare din România. Caracterul său practic ajută atât practicienii cât și evaluatorii să aplice standardele mai ușor.

Standardele sunt importante pentru stabilirea unei înțelegeri împărtășite în comun asupra a ceea ce reprezintă evaluările profesionale și cum se realizează ele. Prin urmare, dezvoltarea de standarde de evaluare este un prim pas important în realizarea unei societăți de evaluare. La începutul anilor 70 din secolul trecut, Fundația Comitetului Comun pe Standarde pentru Evaluarea în Educație a reprezentat punctul de pornire pentru stabilirea evaluărilor profesionale în SUA. Pe parcursul următoarelor două decade, atât Asociația Americană de Evaluare (AAE) cât și standardele sale au devenit cele mai importante forțe motorii pentru scena de evaluare în creștere în Statele Unite.

Adaptarea standardelor Comitetului Comun a fost, de asemenea, punctul de pornire al unei noi mișcări privind evaluarea în Europa. În urma unor discuții cu Societatea de Evaluare Elvețiană SEVAL, multe țări europene, cum ar fi de exemplu Germania, au început să-și stabilească propriul sistem de standarde de evaluare. Toate sunt mai mult sau mai puțin influențate de modelul SUA sau de modelul elvețian. Acesta este argumentul pentru care sunt utilizate în acest document standardele germane ale Societății de Evaluare DeGEval ca exemplu și primă sursă de inspirație.

În timp ce aceste standarde de evaluare au derivat din comunitățile naționale de evaluare, o altă sursă de inspirație poate fi determinată în cadrul organizațiilor internaționale ca Națiunile Unite sau Uniunea Europeană. Pentru armonizarea practicilor de evaluare în cadrul sistemului Națiunilor Unite, Grupul de Evaluare al Națiunilor Unite și-a aprobat Standardele de Evaluare în 2005, ce a deservit drept document de referință pentru ONU, precum și pentru consolidarea și armonizarea practicii de evaluare din întreaga lume. În contextul cerințelor crescânde de asumare a răspunderii și de asumare a responsabilității la nivel național, acest document a fost actualizat în anul 2016, pentru a asigura relevanța continuă și consolidarea continuă a practicilor de evaluare. Astfel, în iunie 2016 au fost publicate *Normele și Standardele de Evaluare ale Grupului de Evaluare al organizației națiunilor Unite*¹ (UNEG), document de bază, destinat aplicării pentru toate evaluările din sistemul ONU.

Aceste standarde au fost utilizate ca o altă sursă importantă pentru această lucrare, oferind perspective diferite comparate ale sistemelor de standarde ale societăților naționale de evaluare.

Pentru că standardele sunt dezvoltate și pentru evaluarea FESI, Uniunea Europeană și Directoratele Generale ale Comisiei Europene sunt în acest moment cel mai important client pentru evaluare. Prin urmare, ne referim în plus în acest document la cele mai importante reglementări UE. În final, dezvoltarea în cadrul proiectului DoPEC a fost menționată ca o altă referință prin utilizarea Codului de Etică DoPEC și a Ghidului pentru Evaluatorii DoPEC (01 decembrie 2007 - 28 februarie 2008).

Pentru a păstra această compilație concisă, nu am menționat detalii ca definiții sau descrierea competențelor pe care un evaluator ar trebui să le posede (cum ar fi de exemplu cele din „Recomandarea pe Educație și Formare în Evaluare” a DeGEval). Cu toate că standardele evită să stabilească constrângeri pentru acreditarea și certificarea indivizilor și organizațiilor ce oferă sau conduc evaluări sau viitoare programe de formare, respectarea acestora ar trebui să cadă în sarcina evaluatorilor, managerilor evaluărilor și clienților.

Cu această abordare pragmatică, dar exhaustivă, autorii aspiră să contribuie la dezvoltarea culturii de evaluare și comunității în domeniu din România.

¹ <http://www.unevaluation.org/document/detail/1914>

2. Standarde de evaluare

Profesionalism

Expertiza de evaluare ar trebui să fie luată în considerare în planificarea, elaborarea, derularea și monitorizarea programelor și proiectelor, precum și în dezvoltarea obiectivelor și sistemelor de indicatori. Persoanele angajate în elaborarea, derularea și gestionarea activităților de evaluare ar trebui să aibă competențe de evaluare cheie.

Evaluările ar trebui să fie derulate de către echipe de evaluare bine calificate. Evaluările complexe trebuie să fie derulate de către echipe multi-disciplinare. Evaluatorii ar trebui să fie competenți din punct de vedere profesional și să aibă un fond educațional, calificări și / sau formare relevante în evaluare. Competențele necesare se pot regăsi, de exemplu, în „Recomandări asupra Educației și Formării în Evaluare”² al DeGEval.

Surse: Standarde UNEG - 2.1, 2.2, 3.13

Referitor la: DoPEC - Recomandarea A

Senzitivitate

Persoanele sau grupurile implicate în sau afectate de evaluare ar trebui să fie identificate, astfel încât atunci

când se proiectează evaluarea, interesele lor să fie clarificate și să fie luate în considerare. Evaluarea ar trebui să încorporeze diferitele puncte de vedere ale persoanelor interesate referitoare la subiectul sau la constatările evaluării. Evaluatorii ar trebui să fie sensibili la păreri și obiceiuri și să acționeze cu integritate și onestitate în relațiile lor cu persoanele interesate de evaluare. Toate contactele dintre indivizi ar trebui să se caracterizeze prin respect și încredere. Clienții și alte persoane interesate trebuie să fie conștienți de faptul că succesul evaluării depinde în mare parte de contribuția lor. Prin urmare, toate părțile implicate trebuie să furnizeze resurse adecvate pentru realizarea evaluării.

Surse: Standarde UNEG - 2.5, 2.6, Standarde DeGEval - U1, P4

Referitor la: DoPEC Recomandarea E; Codul Etic Art. 7 și 11

Claritate

Scopul și contextul evaluării ar trebui făcute cunoscute tuturor celor implicați în procedura de evaluare. Termenii de Referință ar trebui să precizeze scopul și să descrie procesul și produsul evaluării. Raportul inițial ar trebui să prezinte o descriere clară a procesului de planificare a evaluării și a metodelor care vor fi utilizate pentru realizarea evaluării. Resursele de care este nevoie (financiare, de personal, tehnice) trebuie, de asemenea, specificate.

Surse: UNEG-Standards 3.2, 3.3

Referinte: DoPEC Guidelines C1-4

Abilitate

Evaluatorii trebuie să aibă cunoștințe tehnice specifice și să fie familiarizați cu metodologia sau abordarea de care este nevoie pentru ca o evaluare specifică să fie realizată, precum și anumite abilități manageriale și personale. Evaluatorii sunt responsabili de performanța lor și de produsul/produsele livrate. Factorii interesați trebuie să-și utilizeze propriile abilități și experiențe pentru a sprijini echipa de evaluare pe cât este posibil.

Surse: UNEG-Standards 2.4, 2.8

Referinte: DoPEC-Guidelines C8-12; Ethic Code Art 6

Aprecieri (assessment)

Metodologiile de evaluare trebuie să fie suficient de riguroase pentru a analiza subiectul evaluării și a asigura o apreciere completă, corectă și nepărtinitoare. Procedurile de colectare a datelor trebuie alese sau dezvoltate și apoi aplicate într-un mod în care să se asigure credibilitatea și validitatea datelor. Analiza informațiilor trebuie să fie realizată în modul cel mai optim pentru a răspunde întrebărilor de evaluare și a oferi date de calitate. Scopul și selectarea informațiilor colectate trebuie să țină cont de nevoia informațională a clientului și a altor factori interesați. Sursele de informații utilizate pe parcursul evaluării trebuie să fie bine analizate, în așa fel încât credibilitatea și gradul de adecvare a informației să poată fi apreciate.

Surse: UNEG-Standards 3.7, DeGEval-Standards A4, A5, U4

Referinte: DoPEC Guidelines C3-4; Ethic Code Art 8 și 9

Confidențialitate

Evaluatorii trebuie să protejeze identitatea și confidențialitatea persoanelor individuale care furnizează informația. Evaluarea trebuie să fie astfel proiectată și condusă încât să protejeze bunăstarea, demnitatea și drepturile tuturor factorilor interesați. Toate persoanele implicate în procesul de evaluare trebuie să fie ținute responsabile pentru bunul comun și pentru contribuția la bunăstarea socială în cadrul societății, în ansamblu.

Surse: UNEG-Standards 2.7, DeGEval-Standards P2

Referinte: Ethic Code Art 10 și 12

Imparțialitate și Independență

Evaluatorul trebuie să fie imparțial și independent de autoritățile de management, certificare și auditare actuale și viitoare, iar evaluatorii externi trebuie să fie selectați printr-un proces competițional. Judecățile de valoare trebuie făcute fără implicare emoțională, pe cât de mult posibil. Mai mult, poziția evaluatorului trebuie să fie cât mai neutră față de punctele de vedere politice, religioase ș.a.

Imparțialitatea și independența vor fi realizate cel mai bine prin separarea funcției de evaluare de managementul de linie responsabil cu planificarea și gestionarea asistenței pentru dezvoltare. Acest lucru ar putea fi realizat prin faptul că unitatea centrală responsabilă cu evaluarea ar trebui să raporteze direct ministrului sau șefului agenției responsabile de asistența pentru dezvoltare sau unui consiliu de administrație sau guvernator al instituției. În măsura în care anumite funcții de evaluare sunt atașate conducerii de linie, aceștia ar trebui să raporteze unui contractant central unui nivel suficient de ridicat al structurii de gestionare sau unui comitet de gestionare responsabil cu luarea deciziilor privind programul. În acest caz, trebuie depuse toate eforturile pentru a evita compromiterea procesului de evaluare și a rezultatelor acestuia. Orice abordare este aleasă, aranjamentele și procedurile organizaționale ar trebui să faciliteze corelarea rezultatelor evaluării cu programarea și elaborarea politicilor.

Surse: DG Regio Indicated Guidelines on Evaluation Methods 3.5, DeGEval-Standards P4

Referinte: DoPEC-Guidelines C11 și 12; Ethic Code Art. 5 și 11

OECD DAC Principles for the evaluation of development assistance, OECD 1991, p.6.

Utilitate

Evaluarea ar trebui inițiată și realizată în timp util, în așa fel încât concluziile să servească la luarea deciziilor și la îmbunătățirea proceselor. Evaluarea ar trebui să ofere o examinare și o descriere corecte a punctelor tari și punctelor slabe ale obiectului evaluării, în așa fel încât punctele tari să fie valorificate și problemele adresate. Evaluarea trebuie planificată și condusă în așa fel încât să conducă la o acceptanță maximă a concluziilor și a procesului de evaluare în sine de către diverșii factori interesați. Factorii interesați sunt responsabili pentru asigurarea condițiilor cadru care să conducă la utilizarea rațională și nepărtinitoare a rezultatelor evaluării.

Surse: DeGEval-Standards U7, P3, F2

Referinte: -

Reportare

Raportul final de evaluare trebuie să fie structurat în mod logic, să conțină concluzii, lecții și recomandări fundamentate și nu ar trebui să conțină informații irelevante pentru analiza de ansamblu. Raportul trebuie prezentat într-o asemenea manieră încât să facă informația accesibilă și cuprinzătoare. Similar întregului proces de evaluare, raportul de evaluare trebuie să pună în evidență poziția imparțială a echipei de evaluare. Concluziile la care se ajunge în evaluare trebuie să fie justificate în mod explicit, astfel încât cei interesați să le poată analiza.

Surse: UNEG-Standards 3.16, DeGEval-Standards P4, P5, A8

Referinte: DoPEC-Guidelines D; Ethic Code Art 7 la 9

Utilizare

Evaluarea trebuie să fie planificată, condusă și raportată astfel încât să încurajeze urmărirea atentă de către factorii interesați și utilizarea rezultatelor evaluării. Evaluarea necesită un răspuns explicit al autorităților de guvernare și management care să adreseze recomandările evaluării. Factorii interesați sunt responsabili pentru utilizarea rezultatelor evaluării și implementarea măsurilor ca urmare a recomandărilor evaluatorilor.

Surse: UNEG-Standards 3.17, DeGEval-Standards U8

Referinte: DoPEC Guidelines for Evaluations B8-12.

Transparență

Transparența procesului de evaluare este un element esențial al evaluării care stabilește și întărește încrederea, sporește responsabilitatea părților interesate și sporește responsabilitatea publică. Rezultatele evaluării ar trebui să fie accesibile publicului larg.

Surse: UNEG, *Norms and Standards for Evaluation*, Norm 7, 2017.

Credibilitate

Evaluările trebuie să fie credibile. Credibilitatea se bazează pe independență, imparțialitate și o metodologie riguroasă. Elementele cheie ale credibilității includ procese de evaluare transparente, abordări inclusive care implică părțile interesate relevante și sisteme robuste de asigurare a calității. Rezultatele evaluării (sau constatările) și recomandările sunt derivate din utilizarea conștiințioasă, explicită și judicioasă a celor mai bune date disponibile, obiective, fiabile și valabile și prin analiza cantitativă și calitativă a probelor. Credibilitatea necesită ca evaluarea să raporteze atât succese, cât și probleme. De asemenea, rapoartele de evaluare trebuie să facă distincția între constatări și recomandări.

Credibilitatea necesită ca evaluările să fie conduse și administrate etic de evaluatori care prezintă competențe profesionale și culturale.

Surse: UNEG, *Norms and Standards for Evaluation*, Norm 3, 2017.

OECD DAC Principles for the evaluation of development assistance, OECD 1991.

Abordare participativă (Implicarea părților interesate)

În concordanță cu principiul parteneriatului, ori de câte ori este posibil, atât donatorii cât și beneficiarii și alte părți interesate trebuie să fie implicate în procesul de evaluare pentru o abordare participativă, întrucât, constatările evaluării sunt relevante pentru toate părțile. Principiul imparțialității și independenței pe parcursul evaluării ar trebui să se aplice în mod egal beneficiarilor și donatorilor. Participarea și imparțialitatea sporesc calitatea evaluării, aspect ce implică asigurarea sustenabilității pe termen lung, întrucât, beneficiarii vor fi singurii responsabili după ce finanțarea este oprită.

Surse: OECD DAC Principles for the evaluation of development assistance, OECD 1991.

Drepturile omului și egalitatea de gen

Valorile și principiile universal recunoscute ale drepturilor omului și ale egalității de gen trebuie să fie integrate în toate etapele evaluării. Este responsabilitatea evaluatorilor și a managerilor de evaluare să se asigure că aceste valori sunt respectate, abordate și promovate, sprijinind angajamentul față de principiul ‘no-one left behind’.

Surse: UNEG, *Norms and Standards for Evaluation*, Norm 8, 2017.

Controlul calității

Controlul calității este exercitat pe tot parcursul procesului de evaluare. În funcție de domeniul de aplicare și de complexitatea evaluării, controlul calității se realizează printr-un mecanism intern și / sau extern, de exemplu, peer review, panel consultativ sau grup de referință.

Surse: OECD, *Quality Standards for Development Evaluation*, 2010, p. 7.

SURSE:

- UNEG, *Norms and Standards for Evaluation*, 2017.
- OECD, *Quality Standards for Development Evaluation*, 2010.
- OECD, *DAC Principles for the evaluation of development assistance*, 1991.
- German Evaluation Society/Wolfgang Beywl (2003): Selected Comments to the Standards for Evaluation of the German Evaluation Society (<http://www.degeval.de/calimero/tools/proxy.php?id=71>) .
- DeGEval- Society for Evaluation (2008): Standards on Evaluation (<http://www.degeval.de/calimero/tools/proxy.php?id=19084>).
- DeGEval- Society for Evaluation (2008): Recommendation on Education and Training in Evaluation (<http://www.degeval.de/calimero/tools/proxy.php?id=18021>).
- DoPEC - Guidelines for Evaluators - DV01 (2006)
- DoPEC - Ethics Code and Explanatory Notes (Draft Version, Including Explanatory Notes [Appendix 1])
- European Commission - DG Regio (2006): The New Programming Period 2007-2013 - Indicative
- Guidelines On Evaluation Methods - Ex Ante Evaluation (Working Document No.1).
- Evaluation Community (2005), Ethics Code and Explanatory Notes. Draft Version (Development of a
- Professional Evaluation Community)